

Kultainen keskitie

Pekka Ervastian esitelmä 14/2 1915

(Aapo Pihlajamäen muistiinpanojen mukaan)

Kun me tutkimme erilaisia virtauksia kirkon piirissä, eri lahkoja, kuten esim. ns. ”heränneitä” ym., jotka ankarasti vastustavat kaikkea maailmallista toimintaa nimittäen sitä ”suruttomuudeksi”, kysymme: Mikä on siis meidän kantamme, joka tekee meidät suvaitseviksi myös toisin ajattelevia kohtaan, meidän silti vaipumatta ”suruttomuuteen”? Onko meidänlaisiamme ihmisiä ennenkin esiintynyt kirkon historiassa? Heränneiden huomio on kohdistunut tunne-elämään; kveekkarien ym. (Tolstoi) huomio kääntyy ulkonaiseen toimintaelämään, joka vastaa siis tahtoa. Jos siis on olemassa kolmas virtaus, täytyy sen kohdistua järkeen eli tietoon. Kun jokin uskonnollinen lahko syntyy, käy sen edellä herämys, joka on tekemisissä sisäisen järjen kanssa. Heränneillä se heittää valoa ennenkaikkea tunne-elämään, kun taas toisilla herämyksen valo heijastuu enemmän tahdon, toiminnan elämään. Ja jos sisäinen herämys tapahtuu mietiskelevässä, ajattelevassa luonteessa, silloin se valaisee ennenkaikkea järkeä, ja se ihminen ei silloin voi tulla tyydytetyksi ainoastaan tunteen tai tahdon tietä. Tällainenkin herämys on olemassa, ja kirkon historiassa huomaamme, että on ollut liikkeitä, joissa on tavoiteltu tämän laatuista heräymystä. Nämä ihmiset ovat harvalukuisemmat kuin edelliset, yksinäisemmät, ja Suomessa ei ole lainkaan tavattu tämäntapaisia liikkeitä (Gnostismi), paitsi ehkä joitakin yksityisiä ihmisiä.

Mutta keskiajalla huomaamme Etelä-Euroopassa

mahtavan liikkeen, jonka pohjana oli gnostilaisuus. Se vaikutti 1200-luvulla Etelä-Ranskassa ja nimitetään sitä nimellä albigenssi-liike. He olivat uudestaan elpyneitä gnostikoita, jotka olivat saaneet vaikutusta myös Egyptistä ja itämailta. Tuo liike jakautui sitten moneen lahkoon. Se opetti oppia, joka on omiaan antamaan ihmisen järjelle rauhan ja poistamaan kaikki ankaruudet, sydämen pahuudet ja tuomitsemiset. Se oppi on jälleensyntymisoppi. Kaikki heräyminen, tapahtukoon se millä linjalla hyvänsä, sisältää sen, että ihminen, joka sitä kokee, tuntee täytyvänsä tulla synnittömäksi, tulla täydelliseksi. Mutta sitten ihminen saa kokea, että hänelle on mahdotonta saavuttaa synnittömyyttä, täydellisyyttä, ja silloin hän voi menettää vaikka järkensä, ellei hänelle tule avuksi oppi jälleensyntymisestä, joka yksinään palauttaa ihmisen järjen.

Tätä oppia opettivat albigenssit, ja heidän pyrkimyksensä muutenkin kohdistui järjen valistukseen ja kansan sivistyttämiseen aikana, jolloin katolinen kirkko piti kansan suuressa pimeydessä. He kokoontuivat iltaisin ja yölläkin, ja koettivat valistaa ja sivistää itseään ja toisiaan. Ja tämä herätti kirkossa mitä kauheinta paheksumista. Paavi julisti heidät pannaan ja kehoitti heitä vainoamaan. Ja silloin keksittiin inkvisitiolaitos, kirkon ikuinen häpeäpilkku, ja sen avulla hävitettiin nämä gnostilaiset elementit, buddhalaiset ainekset kirkon piiristä.

Nyt elämme taas ajassa, jolloin tämä kolmas liike on saanut jalansijaa täällä länsimailla, ja sen edustajana nyt on teosofinen liike.
